

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОМИСЛОВОСТІ ЯК ЧИННИК ТРАНСФОРМАЦІЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ГОСПОДАРСТВА РЕГІОНУ

Аналізується вплив інформаційних технологій та інновацій у промисловості на трансформацію територіальної організації господарства Чернівецької області.

Ключові слова: інформаційні технології, трансформація, стратегія, структура, територіальна організація.

Постановка проблеми. Трансформація територіальної організації господарства регіону залежить від зміни кожної з підсистем територіальної структури економіки. Особливо показова в цьому плані промисловість, розвиток якої в останні десятиріччя у кожному регіоні України, в тому числі й у Чернівецькій області, характеризується кардинальними трансформаційними змінами. Безумовно, особливості трансформації промисловості залежать від упровадження інновацій, насамперед інформаційних технологій, в її окремі ланки (у виробничі, управлінські, маркетингові процеси).

Початок ХХІ ст. характеризується тим, що саме у цей період зародилися надзвичайно активні процеси трансформації промисловості (тобто такі незворотні процеси, як масове закриття низки промислових підприємств, ліквідація цілих галузей, скорочення зайнятих, «омертвіння» величезних міських площ, зайнятих недіючими промисловими спорудами тощо), які перетворилися у потужний чинник територіальної організації господарства регіону. Це актуалізувало вивчення процесів трансформації промисловості (зокрема у результаті впровадження інформаційних технологій) та їх впливу на різні сфери регіону, у тому числі і на територіальну організацію господарства в його межах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом учени дедалі частіше концентрують свою увагу на вивченні трансформаційних процесів розвитку промисловості. Варто відзначити дослідження В. Захарченка [3], в яких зосереджена увага на галузевому і територіальному структуруванні промисловості; О. Маслак, котра присвятила свої дослідження диверсифікації інноваційного розвитку промисловості; О. Мних, праці якої присвячені розвиткові машинобудування в контексті маркетингового аналізу регіональних потреб. Згадані дослідження стосуються промисловості України загалом, аспектів її галузевого розвитку, трансформаційних процесів у великих промислових регіонах країни. Останнім часом активізувалися дослідження розвитку промисловості в Карпатському регіоні, які здійснюються у відділі региональної економічної політики Інституту регіональних досліджень НАН України (Л.С.Шульц,

М.В.Максимчук, О.М.Луцків, О.І.Шевчук). Я. Агій активно досліджує особливості впливу окремих галузей економіки регіону на територіальну організацію його господарства на прикладі Закарпатської області.

Виділення нерозв'язаних раніше частин загальної проблеми. У той же час досліджені, присвячені особливостям сучасних трансформаційних процесів у промисловості найменшого регіону України – Чернівецькій області, не так уже й багато, а проблем, завдань, пов'язаних з її розвитком, та чинників, які його визначають, безліч.

Формулювання цілей статті. Для визначення впливу інновації у промисловості на трансформацію територіальної організації господарства Чернівецької області важливо проаналізувати стан цієї галузі, особливості ретроспективного розвитку, готовність промисловості прийняти у своє середовище інновації загалом та інформаційні технології, зокрема.

Виклад основного матеріалу. Чернівецька область характеризується як аграрно-промислова й у промисловому виробництві зайнято 10% робочої сили. Дуже часто промисловість Чернівецької області характеризують як аутсайдерну регіональну галузь, зосереджуючись при цьому на показниках частки її продукції в Україні [2], хоча саме промисловість відігравала значну роль у розвитку господарства Чернівецької області.

Якщо у 2000 р. у промисловості працювало до 18% зайнятого населення області, то у 2014 р. – менше 10%. Подібні тенденції спостерігаються за усіма іншими видами економічної діяльності, окрім торгівлі; ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку; діяльності готелів та ресторанів, відображаючи загальноукраїнський тренд видозмін структури зайнятості населення. На жаль, сьогодні, незважаючи на значне зростання обсягу реалізованої продукції промисловості, майже половина підприємств регіону збиткова.

Кількість суб'єктів Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України (ЄДРПОУ) по містах і районах у Чернівецькій області з 2001 по 2013 рр. зросла в 1,6 разу і становила 17665.

Таблиця 1

Кількість суб'єктів ЄДРПОУ по містах і районах Чернівецької області та їх геопросторовий розподіл у динаміці, відстежений через зміну місця у ранговому ряді за роками

	2001 рік	Місце у рангово-му ряді	2005рік	Місце у рангово-му ряді	2008рік	Місце у рангово-му ряді	2013рік	Місце у рангово-му ряді
міста								
м. Чернівці	6212	1	7551	1	8491	1	9639	1
м. Новодністровськ	138	13	190	13	228	13	252	13
райони								
Вижницький	620	3	640	4	673	6	789	6
Герцаївський	175	12	203	12	282	12	332	12
Глибоцький	478	7	527	7	641	7	769	7
Заставнівський	441	8	509	8	633	8	670	8
Кельменецький	399	9	429	9	516	9	555	10
Кіцманський	660	2	730	2	862	2	861	5
Новоселицький	546	5	594	6	810	3	966	2
Путильський	295	11	312	11	342	11	449	11
Сокирянський	342	10	388	10	471	10	586	9
Сторожинецький	561	4	655	3	770	5	879	4
Хотинський	513	6	608	5	782	4	918	3

Кризові явища не змінили загальні показники динаміки економічної активності в Чернівецькій області, проте їх територіальний розподіл був значно скоригований: в одних районах, як засвідчує аналіз (табл. 1), ситуація незмінна, в інших – втратила позиції або їх поліпшення.

Обласний центр очолює ранговий ряд кількості суб'єктів ЄДРПОУ впродовж 2001-2013 рр. Незмінні позиції зафіксовано у Герцаївському, Глибоцькому, Заставнівському, Путильському районах. Наслідки дестимулюючого впливу кризового періоду відображає ситуація у Вижницькому, Кіцманському, Кельменецькому районах; стимулюючого впливу – у Новоселицькому, Сокирянському й Хотинському районах.

Виражені стійкі спадні тенденції розвитку промисловості Чернівецької області зумовили зміну її структури за обсягом реалізованої продукції промисловості за видами діяльності: у 2013р. підприємствами області реалізовано промислової продукції (товарів, послуг) на 4011,0 млн. грн. Було реалізовано промислової продукції добувної промисловості і розроблення кар'єрів на 27,4 млн. грн. (0,7% від загального обсягу реалізованої промислової продукції), переробної промисловості – на 2233,3 млн. грн. (55,7%), у постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – на 1707,0 млн. грн. (42,5%), із забору, очищення та постачання води – на 43,3 млн. грн. (1,1%)[5].

Ці показники характеризують Чернівецьку область як сировинно-споживацьку. Такі деформації зумовлені, як правило, насамперед, нестачею коштів на модернізацію і розвиток промислових підприємств, причому переважно тих підприємств, які у попередні десятиріччя формували імідж і бренд цього регіону. Саме інвестування впливає на зміну територіальної структури економіки того чи іншого регіону через розподіл капіталовкладень між сферами

господарювання, що активізує розвиток видів економічної діяльності, сприяє впровадженню інформаційних технологій, зумовлюючи при цьому трансформацію сфери управління.

Завдяки Інтернет-технологіям у 2003 р. оприлюднений «Інвестиційний портрет Чернівецької області», де не тільки описувалися інвестиційні можливості цього регіону, але і ймовірні шляхи залучення іноземних інвестицій завдяки тому, що Чернівецька область має зовнішньоекономічні зв'язки з-поміж 60-ма країнами світу (головні торгові партнери Буковини – Італія, Німеччина, Польща, Російська Федерація, Румунія, Туреччина, Угорщина; найбільші інвестори – Великобританія, Ізраїль, Італія, Кіпр, Німеччина, США. Між Чернівецькою областю та регіонами Австрії (Карінтія), Молдови (Єдинецький повіт), Німеччини (Швабія), Польщі (Шльонське воєводство), Росії (Рязанська область), Румунії (Сучавський та Ботошанський повіти), Франції (Майєнн) підписані угоди про співпрацю. Завдяки впровадженню інформаційних технологій у сферу управління активізувалися ділові стосунки між областю і зазначеними країнами. Інформаційні технології суттєво полегшили партнерські стосунки між членами Єврорегіону «Верхній Прут», до складу якого входить і Чернівецька область. Безумовно, все це дозволило протягом останніх років окреслити та досягти нових стратегічних орієнтирів при визначені шляхів розвитку промисловості Чернівецької області та здійсненні сучасних перетворень на її підприємствах.

Упровадження інформаційних технологій та інших інновацій дозволили виконати такі завдання:

- у легкій промисловості – скоротити трудомісткі технологічні процеси, осучаснити обладнання для вироблення верхнього і

спеціального одягу, виробів з бавовни та декоративних виробів; модернізувати організацію виробництва загалом та шкіряного взуття, зокрема;

- у харчовій промисловості — технічно переоснастити виробництво, впровадити нові технологічні системи для вирощування та переробки ягід і овочів, модернізувати обладнання по розфасовці молокопродуктів, встановити інноваційне обладнання для виробництва безалкогольних напоїв;

- у деревообробній промисловості — запровадити нові та вдосконалити існуючі технологічні процеси для ресурсозберігаючої переробки деревини для виготовлення конкурентоспроможної продукції;

- в електронній промисловості — впровадити енерго-, ресурсозберігаючі, інформаційні технології у виробництво нових матеріалів та виробів.

Здійснений нами аналіз сучасних особливостей функціонування промисловості Чернівецької області та її трансформацій у результаті впровадження інформаційних технологій дозволив відстежити ланцюг змін на всіх етапах діяльності промисловості загалом та її ланок — окрім промислових підприємств зокрема. У першу чергу треба сказати про інформацію про галузі і підприємства, яка розміщена в Інтернеті. Так, на сайті «Золота еліта України» розміщені каталог промислових підприємств та інформація про найкращі промислові підприємства країни у розрізі галузей і областей України. Практично всі підприємства використовують сучасні інформаційні технології для реклами своєї діяльності, продукції, а також для реалізації продукції та налагодження виробничих, торгівельних та інших зв'язків. На сайтах підприємств розміщена інформація про історію створення підприємства, профіль його діяльності, персонал і особливості управління ним.

Тільки завдяки використанню інформаційних технологій стало можливим запровадження у 2012 р. за ініціативою Чернівецької ОДА щотижневого моніторингу та здійснення аналізу роботи промислових підприємств. З метою активізації використання інформаційних технологій у розвитку промисловості у 2010 р. Буковинським центром реконструкції та розвитку за фінансування Німецького Товариства Технічного співробітництва (GTZ) опубліковано «Інноваційний каталог Чернівецької області», який важливим тим, що на його сторінках оприлюднені пропозиції та запити винахідників, підприємств, установ і організацій щодо інновацій, винаходів, корисних моделей, промислових зразків, наукових відкриттів, ноу-хау, а також інформацію про посередників в інноваційній сфері Чернівецької області. Цінність названого вище каталогу у тому, що завдяки йому можна отримати уявлення про обсяг фінансових ресурсів, необхідних для інвестування

конкретних інновацій [1].

У ринкових умовах інвестування відіграє роль потужного катализатора конкурентних переваг, оскільки створюються більші можливості для інновацій, освоєння ефективних технологій, у т.ч. інформаційних, впровадження технологічних ноу-хау, а це забезпечує значні переваги на ринку.

У Проекті «Регіональної програми інноваційного розвитку Чернівецької області на 2012-2016 рр.», яка розроблена згідно з розпорядженням голови ОДА від 05.05.2010 № 249-р., відзначалося, що «в області збереглась висока концентрація наукового, освітнього та виробничо-технічного потенціалу, існують сприятливі умови для розвитку інноваційного бізнесу та перетворення інноваційної діяльності в основне довгострокове джерело підвищення конкурентоздатності промисловості і сфери послуг», на основі чого можна забезпечити «перехід до інноваційного типу розвитку, формування економіки заснованої на знаннях» (Проект «Регіональної програми інноваційного розвитку Чернівецької області на 2012-2016 рр.») [4].

Незважаючи на низку заходів, спрямованих на формування сприятливого інноваційного середовища, інноваційна діяльність у Чернівецькій області продовжує згортається. Якщо у 2010 р. інноваційною діяльністю в області займалось 30 підприємств або 14,2% від загальної кількості обстежених промислових підприємств (у 2007 р. – 32 підприємства або 17,4%, у 2008 р. – 30 або 16,9%, у 2009 р. – 36 або 16,7%), то у 2013 р. таких підприємств було лише 24 [5]. При цьому підприємств, на яких впроваджували інновації, найбільше було у харчовій промисловості (понад чверть від усіх інноваційно активних підприємств). Понад дві третини інноваційно активних підприємств локалізовані у центрі регіону – м. Чернівцях. Маркетингові й організаційні інновації, які безпосередньо пов’язані з інформаційними технологіями, впроваджувалися приблизно чверть підприємств.

Інноваційні витрати у промисловості Чернівецької області відносно невеликі, а отже, вплив інформаційних технологій такий, що до нього відносно легко адаптується всі підсистеми територіальної організації регіону. Але вимоги часу такі, що інноваційну діяльність потрібно активізувати і розвивати.

Не менш важливе завдання – розробка заходів, спрямованих на нейтралізацію негативних морфологічних змін у поселеннях у результаті трансформації промисловості, які є очевидними ознаками трансформації територіальної організації господарства регіону). Такі негативні морфологічні зміни стали переважно наслідком недофінансування розвитку промисловості, а часом просто бездумного, з огляду на можливі негативні наслідки в перспективі (зростання дефіциту робочих місць, злочинності і т.д.), закриття та руйнування промислових підприємств.

Безумовно, трансформація територіальної організації господарства досліджуваного регіону відбувається і за рахунок інноваційних процесів шляхом зменшення потреби у територіях для розміщення новітніх сучасних виробництв, появи нових малих виробничих форм, наприклад, базових станцій та антен мобільного зв'язку тощо. До того ж сучасні тенденції щодо розширеного впровадження спектра інформаційних технологій у господарство області сприяють інволюційному згортанню форм територіальної організації: обчислювальні засоби й програмні продукти є компактними; використання мережі Інтернет дає змогу заощаджувати на утриманні працівників, дозволяє суттєво економити час при виконанні операцій. Особливого значення набуває питання перепрофілювання, консервації, закриття неефективних виробництв, спрощення

процедури банкрутства, у результаті якої кредитори матимуть можливість покрити свої збитки від діяльності банкрута. Інноваційні витрати у промисловості Чернівецької області відносно невеликі, а отже, вплив інформаційних технологій такий, що до нього відносно легко адаптуються всі підсистеми територіальної організації регіону.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи викладене, наголосимо, що тепер країні необхідна виважена державна регіональна промислова політика, здатна активізувати розвиток промисловості у регіонах з урахуванням упровадження інформаційних технологій. Вона повинна бути узгоджена з просторовою політикою і спрямована на удосконалення територіальної організації господарства в кожному з регіонів України, в тому числі і в Чернівецькій області.

Список літератури:

1. Андрианов В. Геомаркетинг: на стыке маркетинга и географии / В.Андрианов, А. Леонов, К. Бредюк // Маркетинг Менеджмент. – 2010. – №7-8. – С.15-17
2. Загальна характеристика промислового комплексу Чернівецької області. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bucoda.cv.ua/economics/2/3_1.html
3. Захарченко В.І. Розробка механізмів розвитку інноваційного кластера / В.І Захарченко, М.М. Меркулов // Європейський вектор економічного розвитку. – 2011. – № 2 (11). – С.87-96.
4. Проект «Регіональної програми інноваційного розвитку Чернівецької області на 2012-2016 рр.» – Чернівці: Буковинський центр реконструкції і розвитку, 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.oda.cv.ua/.../09-09_project_innovacia
5. Статистичний щорічник Чернівецької області за 2013 рік: Державна служба статистики України; Головне управління статистики у Чернівецькій області. – Чернівці, 2014. – 589 с.

Аннотация

Евгений Венгер

ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ПРОМЫШЛЕННОСТИ КАК ФАКТОР ТРАНСФОРМАЦИИ ТЕРРИТОРИАЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ ХОЗЯЙСТВА РЕГИОНА

Анализируется влияние информационных технологий и инноваций в промышленности на трансформацию территориальной организации хозяйства Черновицкой области.

Ключевые слова: информационные технологии, трансформация, стратегия, структура, территориальная организация.

Summary

Eugeniy Venger

INFORMATION TECHNOLOGIES IN INDUSTRY AS A FACTOR OF TERRITORIAL TRANSFORMATION OF REGIONAL ECONOMY

Analyzes the impact of information technology and innovations in the industry in the transformation of the territorial organization of the Chernivtsi region.

Keywords: information technology, transformation, strategy, structure, territorial organization.